

САНГА ОЛОХ

ХАҢЫАТ
1931 СЫЛ АЛТЫННЫ 15
КҮНҮТТЭН ТАХСАР

№ 113
(8558)

СЭРЭДЭ

2000 СЫЛ
АЛТЫННЫ
4 КҮНЭ

ЧУРАПЧЫ УЛУУХУН ХАҢЫАТА

УЛУУС ДЬАҢАЛТАТЫН СУБЭТИН МУННЬАҢА

Балаан ыйн 29 күнүгэр улуус дьяһалтатын субэтин мунньаҕа ытыллына. Мунньаҕы улуус дьяһалтатын баһылыгын бастагы солбуйааччы П. Н. Мишкин салаан ытта, нэһилиэк баһылыктара, тэрилтэ салайааччылара, тустаах болпуруостарга ынырыллыбыттар кыттыны ылылар.

Бастагынан "Улуус тэрилтэлэригэр первичнай учуотунай документациялар унифицированной формаларын олохтоһун хаамытын туһунан" болпуруос көрүлүнэ. Информацияны улуустаагы статистика управлениетын начальнига В. Т. Пермяков онордо.

Российская Федерация Правительствотын 1997 с. от ыйын 8 күнүгэр 835 №-дэх "О первичных учетных документах" дьин уурааһар олоһуран 1998 сыл тохсунньу 1 күнүттэн Россия территориятыгар бүтүннүүтүгэр сана первичнай учетнай документация киири сааламмыта. Ити уураахха ыйыллыбытынан унифицированной формалар альбомнарын оноруу, бигэргэти уонна тарбаты Россия статистикага государственнай комитетыгар сүктэриллибит. Билинни турутуна Россия госкомстата Россия үлкэ уонна экономикага министерстволарын кытары сөбүлэһиннэрэн 10-тан тахса первичнай учуот альбомнарын олоххо киллэрдэ. Бу альбомнарын учуот ытыллыахтаах. Улуустаагы статистика управлениеты-

нан 2000 сыл балаан ыйыгар "Чурапчы", "Маарыкчан" потребобществоларга, "Чурапчы" тыа хаһаайыстыбатын кооперативыгар, "Сага олох" редакционной-издательскай холбоһукка, Чурапчытаагы "Агроснаб-ка", улуустаагы почтовой сибээс отделениетыгар, үп управлениетыгар унифицированной формалары олоххо киллэрин туругар бэрэбэркэ ытыллына. Бэрэбэркэ көрдөрбүтүнэн ити тэрилтэлэргэ приходнай, расходнай ордердар, платежнай поручение, биздэмэстэр, лицевой сметтар, массивнаа путевож лисистэрин бланкалара сана унифицированной формаларга киирэн туттулла сыйдылар. Ол эрэри үлэбэ ылыы бирикээһин, атын үлэбэ ытыы бирикээһин, үлэ дуоһабарын тохтоуу бирикээһин, о. д. а. сана формалар туттуллубаттар. Улуустаагы типография сана форма бланкаларыгар сакаас кииринтэ абыйах. 1999 с. тохсунньу 1 күнүттэн первичнай учуотунай документация эргэ формалара туттулууттан тахсан тураллар. Итилэри туттуу дьинэ суобуунаа абыллар. Сана формалары олоххо киллэринтэ бас билии көрүнүттэн туттулуга суох бары тэрилтэлэр салайааччылар, бухгалтердар эппитинэни сүгэллэр.

Мунньах бу болпуруоска первичнай учуотунай документациялар унифицированной формаларын улуус үрдүнэн туттууга киллэринтэ

туһуламмыт баһаары ытыла.

Иккиннэн "Төлөй уонна Мугудай" нэһиликтэригэр олохтоох бюджет дохуоттаах чааһын итиннэ төлөбүрдээх өкөнү толорууга ытар үлэлэрин туһунан" болпуруос көрүлүнэ. Информацияны улуус баһылыгын экономикага солбуйааччы М. М. Оконешиников онордо.

Олохтоох бюджет дохуоттаах чааһын 9 ый түмүгүнэн улуустугар 72,13 % толорон иһэбит. Маныаха Хайахсыт, Кытаанах, Холтобо нэһиликтэртэ үчүгэйдик үлэстилэр. Оттон отчуоттуур 2 нэһилиэк бу көрдөрүүгэ бири да солк. суумалаагы киллэрбэттэр. Төлөбүрдээх өкөнүгэр онорууга 9 ый түмүгүнэн Алабар нэһилиэгэ 53300 солк. былааннаабын 55000 тыһ., Чакыр 33300 былааннаабын 40400, Соловьев 60300 былааннаабын 60300 солк. толорон кэллэр. Оттон Төлөй 46700 былааннаабын 10000, Мугудай 66700 былааннаабын 7300 солк. эрэ толорон иһэллэр.

Болпуруос сунньунан тыл эппит Төлөй нэһилиэгин баһылыга И. Н. Аммосов дохуот, киллэринтэргэ, төлөбүрдээх өкөнү онорууга дьяһалтага техника абыйа, бензин, солярка кестүбэтэ оруоллурун, олохтоох оскуола окорор өкөнө дьяһалтанан учуоттаммын, подсобнай хаһаайыстыбаттан киллэринтэ дохуоттарын оскуолага бэйэтигэр туһаналларын, ин-

никитин бу туһаайыга үлэлэр былааннаахтарын эттэ. Мугудай нэһилиэгин баһылыгын солбуйааччы В. М. Лаврентьев билинни туругунан 53613 солк. өкөнү онорбуттара отчуотка киллэриллибэккэ хаалбытын, бу туһаайыга ытыллар үлэ туһунан эттэ. Мунньах отчуоттаабыт нэһиликтэр баһылыктарыгар тустаах болпуруоска үлэни мөлхөтүк тарыйыттарын иһин кытаанах сэрэтин онордо, нэһиликтэр баһылыктара олохтоох бюджет дохуоттаах чааһыгар уонна төлөбүрдээх өкөнү онорууга утумнаахтык үлэстиллэригэр эбэһинэстээтэ.

Үсүһүнэн "Үгүгү государствотуттары былаана туолан иһитин уонна сайынны комуур үлэтин түмүктэрин туһунан" болпуруоска тыа хаһаайыстыбатын управлениетын начальнига К. Ф. Оконешиников информацията истиллэн, отчоһун былаана 121 толорулунна. Нэһиликтэр бары таһаарылаахтык үлэлээн былааннарын аһардылар. Бу күнүгэр дандайдар чуолкайдан түмүк сымпалары тыа хаһаайыстыбатын управлениетыгар киллэрэргит ирдэниллэр. Улуус билиннит республикага үлүс миэстэбэ иһэр. Бурдук хомуурун үлэтэ хомууар техника эргэрин саахалланытыттан уонна күндүл туругуттан тутуллан бытаанньык барда. 3000 тоннаны ылаахпыт дьин былаанаммыппыт даһаны 2600 тоннаны ылар туруктаахпыт.

Күһүнүгү хорутуу үлэтэ эмиз бытаанньык, абыах гектарга ытыллар. Сааскы хорутуубут 1000 гектар, онно күһүгүбүтүн 600-чаккни эгэһитинэ эһиһил сайын 1600 эрэ гектарга ылар баһаарыныаалаахпыт.

Үүккэ улуус үрдүнэн 3800 тоннаны туттарыахтаахпыт. Итинтэн "Чурапчы" кооператив 3049 тоннаны туттарда. "Холбос" линиятынан сельполар 751 тоннаны туттарыахтаахтар. Маныаха "Сылан" потребобществоттан ураты икки потребобщество былааннарын толордулар. "Сылан" ПО 51 тоннаны ситэ хомуйбакка иһэр.

Бу болпуруоска тыл эппит "Сылан" ПО председателэ О. П. Монастырева былааны толорууга хайдах үлэлиир санаалаахтарын билиһиннэрдэ. Улуустаагы эт-үүт комбинаты председателэ А. Т. Ноговицын эһиһил үүтү туттарыыга элбэх тоннага былааны ылар наадатыгар сельполар тиэрдиһилит былааны кайаан да толоролор наадатыгар тохтоото. Үпхарны кэмгэр төлөнөрүнэн нэһиликтэһэ үүтү туттарыыга интэрһиз улааппытын бэлиэтээтэ. Эһиһил сайын 4500 тоннаны туттарарга көрдөһөр былааннаахтарын билиһиннэрдэ. Мунньах хаалбыт ыйдарга күүскэ үлэлээн үүтү туттарыы былаан толорорго туһуламмыт баһаарыны ытыла.

А. СЛЕПЦОВ.

ПРИКАЗ ВОЕННОГО КОМИССАРА ЧУРАПЧИНСКОГО УЛУСА

№ 113 от 15 сентября 2000 года

село Чурапча

"О ПРИЗЫВЕ ГРАЖДАН 1973-1982 г. р. НА ВОЕННУЮ СЛУЖБУ"

1. На основании Закона РФ "О воинской обязанности и военной службе" на территории Чурапчинского улуса с 1 октября по 31 декабря 2000 года, произвести призыв граждан на военную службу в ряды Вооруженных Сил Российской Федерации.

2. Являе на призывной пункт Чурапчинского улуса подлежат все граждане 1982 г. р., которым ко дню призыва исполнилось 18 лет, а также граждане 1973-1982 г. р., у которых истекли сроки отсрочки от призыва или непризывные ранее на военную службу по различным причинам, в том числе граждане, окончившие государственные образовательные учреждения высшего профессионального образования, прошедшие обучение по программе офицера запаса.

3. Все граждане, подлежащие призыву на военную службу в ВС РФ, обязаны прибыть на призывной пункт или военный комиссариат, в точию назначенные дни и часы, имея при себе нижеперечисленные документы: удостоверение личности, характеристики с места работы или учебы в 2 экз., справка о составе семьи, копию медполоса, документ об образовании, копию свидетельства о рождении, 2 фотографии 3Х4.

4. Граждане, подлежащие призыву на военную службу, не получившие повестки, обязаны прибыть на призывной пункт в период с 16 октября по 20 октября 2000 года. Призывной пункт работает с 8.30 — 17.00 ежедневно, кроме субботы и воскресенья.

5. Все лица, подлежащие призыву на военную службу, временно прибывшие на территорию Чурапчинского

улуса, обязаны незамедлительно возвратиться в военные комиссариаты городов и улусов постоянного места жительства для прохождения призывной комиссии.

6. Граждане, современно не явившиеся или уклонившиеся от явки на призывной пункт, несут ответственность согласно действующему законодательству РФ.

7. Главам местных администраций — обеспечить оповещение, сбор, доставку граждан, подлежащих призыву, на призывную комиссию в полном составе под руководством помощников или ответственных должностных лиц.

8. На основании Закона Российской Федерации "О воинской обязанности и военной службе" руководители организаций, предприятий и учебных заведений обязаны освободить граждан, подлежащих призыву, от работы и учебы на время, необходимое для прохождения призывной комиссии и обеспечить прибытие на призывной пункт.

9. Для обеспечения отправки призывников на Республиканский сборный пункт заправку автотранспорта произвести за счет администрации улуса.

10. Для разъяснения жителям Чурапчинского улуса положений Закона Российской Федерации "О воинской обязанности и военной службе" по понедельникам и четвергам каждой недели с 14.00 до 17.00 в военном комиссариате Чурапчинского улуса проводить дни открытых дверей.

Военный комиссар Чурапчинского улуса, подполковник Н. ПЕСТРЯКОВ.

УБААСТАБЫЛЛААХ ААБААЧЧЫ!

Сага, XXI-с үйэ бас-такы сылын, 2001 сыл бастагы аңарыгар улуус хаһыатыгар "Сага олох-хо" суругтары бу дьыл алтынны 1 күнүттэн сабаланаар. Суругуу сыаната-сыл аңарыгар 117 солк., бири ыйга-20 солк. Суругуу "Сага олох" хаһыат редакцията ыгар (дуоһабаардаспыт дьонкорунан).

Улуус олобун-дьяһабын, күннээби со-нуннарын сырдатар "Сага олох" хаһыакка суругарын умнума.

БИЛИНИ-КӨРҮҮНҮ ҮЧЧАККА ИНЭРЭР УЧУУТАЛ КҮНҮНЭН!

Учуутал – дунд талга элбэх түмүлэр. Кини – үнэр көлүөнө иттизэччи-үөрэтэччи. Кини – оро доворо, инники дыйлбатын түстээччи. Кини дойду общественнай, культурнай олобун быстылат ситимин түстээччи. дунд-норуот үйгулаах олобун түлкүдүбүт ахылаатын уурсааччы. Учуутал Эн. үрдүк ааккар үгүс көлүөнө иттиз-үөрөппит ыччаттарын махтал тыллары аталар.

Күндү Чуралчы улуунун учуутала уонна иттизэччи эйигин кэлэн иһэр бырааһынныгынан “Учуутал күнүнэн” улуустаагы үөрэх салалтатын ээстэтип иттиз-үөрөппит эбэрдэлибит. Баҕарабыт күннээҕи сыраллаах үлэбэр сааһаттан-сааһа ситиһиһилэри, кытаанах доруобуйаны, тус олохтор дьолу-соргуну.

БАСТАКЫ УЧУУТАЛ

Кырачаан оро оскуола боруогун аан бастаан атыллыытынан истин мичээрэнэн, сымнаас илиитинэн тоһуйа көрсөн иккис ийэ буолан, көрөн-истэн кыһаллан үөрэх маннайгы төрүттэрин инэрэн, билин ааргыгар сизтэн киллэрээччи. Бастакы учуутал алын кылаас учуутала буолар. Оро салгы ситиһилээхтик үөрэниитэ, инники сайдыыта, кини быһытынан чол куттаах буолуута, олоххо сыһана кинитэн тутулуктаах.

Улуустугулар 121 алын кылаас учууталара бааллар. Кинилэр ортолоругар, биир Россия үөрэтиринин үтүөлээх учуутала, 19 РФ уонна СР үөрэтиринин туйгунара итинэн 16 туйгун категориялаах учуутал үлэтир. Бу эппиэттээх үлэбэ сылан сый ахсын анал үөрэх тэрлэтэлэрин бүтэрбит эдэркээн учууталлар кэлэллэр. Кинилэр учуутал быһытынан уһуйулууларыгар, бэйэлэрин суолларын-истэрин тобунууларыгар баай олохтоох, дини билилээх педагогтар С.Е.Потапова, В.А.Тимофеева, Л.А.Яковлева, И.Р.Васильева (Чуралчы алын сүһүөх оскуола), А.Е.Румянцева (Арыылаах), А.С.Карпова, Т.П.Старостина (Одзулуун), А.Е.Павлова (оскуола-

интернат), М.И.Елисеева (Хадаар), А.М.Перикова (Мугудай), А.Н.Иванова (Дирин) күүс көмө, бигэ тирэх, үтүө сүбэһит буолаллар.

Калинки кэмгэ олохтук күүсэ сайдан, үөрэхтээһин эмиз сайынна, уларыда. Үөрэххэ саналыгы сыһыаны, сана тиликтэр улууска тарааһыларыгар Р.П.Толстохова, А.Н.Коркина (Чуралчы, 1 сүһүөх), А.Н.Гуляева (ЧРО-СИО), Чуралчы сэл. “Кыталык” оскуола-сэтин коллектива ситиһилээхтик үлэтиллэр. Сана технологиянан үлэтир учууталлар үс түмүсүлэрэ тэрлэлэн, сылга хаста даҕаны мунуустан сүбэлэһэн үлэлэрин ырытыһан бараллар. Учууталлар үөрэнэр бадалара, интэриэтэрэ улахан, проблема да элбэх. Оскуола үөрэтэр-интэр тилигин сааһардыы-сайынары алын сүһүөхтэн сабалар. Хайахсый (методхолбоһук сал. М.К.Диодорова), Болтоно (методхолбоһук сал. А.Н.Егорова) оскуолалара уһуааны кытары биригэ утумнаахтык үлэлэр республика таһымнаах экспериментальнай площадка буолан, элбэх өрүттээх үлэни кизиник ыталлар. Манна учууталлар Жаңко сайынарылаах

үөрэтирин программатынан үлэтиллэр. Учуутал билитин күннэтэ ханатынарыгар, маастарыстыбатын үрдэтинарлар оскуола иһинээҕи методическай холбоһук оруола улахан. Кини үлэтэ саалааһыны тус саатылыттан, билииттэн тутулуктаах. Бу үлэни хайыс да сылларын Л.П.Зверстова (Дирин), Г.Г.Пинигина, М.Н.Попова (Чуралчы, 1 сүһүөх), М.В.Око-нешникова (Алабар) Е.Г.Андреева (Кытаанах) былааннаахтык тэрийэн ыталлар. Оскуолалар төрөппүттэри кытары ыкса ситимнээхтик үлэтиллэр, кылаас таһынан ороно интэригэ араас формалаах дьаһаллары ыталлар.

Кыра ороно итти-үөрэти... манна сурдугу, быстах болпурду суох – барыта ыарахан, уустук, дини, уй-ан, сэрэхтээх. Оро инники олобун олуға ууруллар сүдү сорукутаах үлэ. Бу барыта бастакы учууталтан улахан эппиэтинэни, талааны, тулуур, муудараны эрэйэр. Баҕарыабын киниэхэ кытаанах доруобуйаны, дьулуур, айымнылаах үлэни, кыабы, дьэ кэргэнигэр уйгулаах олобу!

Ирина ПОСТНИКОВА, үөрэх управленийтын начальнай үөрэхтээһиннэ специалиһа.

ОЙУУЛУУР-ДЬУҦУННУУР ИСКУССТВО ЭЙГЭТИГЭР УҦУААЧЧЫ

“Искусство храма” дьон ааттанар эстетическай хайыскалаах Кытаанах орто оскуолатын фойетыгар учууталлар уонна үөрэнээччилэр айар быысталахара ыйанан тураллар. Манна кини эр кэрэхсин көрүүн курдук, айыла араас көстүүлэр, портреттар, натюрморттар дьон бу баарды ойууламиньттар. Хайата учуутал, хайата үөрэнээччи үлэтэ буоларын кини дьэбигис араарбат. Дьэ бу буоллабы, учуутал дьобурун, талаанын үөрэнээччитигэр сааһан тиздиитэ, интэригэ, уһуйуута!

Евдокия Тимофеевна Миронова туйгун категориялаах живопись учуутала. Кини 1990 сыллаахха Новосибирскайдаагы пединституту бүтэрээттан манна аанамыта, Бу кэмгэ оскуолабыт туһунан суоллаах-интээх буолар сорукутанан, уруһуй-эстетика хайыскатын ыһыан үлэтин сабалабыта. Сана предметтэр эбии киллэриллбиттэр, сана программалар оһоһулуубуттар. Оттон 1995 сыллаахха республика таһымнаах статуы ылбыппыт, НПУ базавай оскуолатынан буолбуппут. Бу үлэлээбиппит көмүс 10 сылын туолан ээр хай-

ыскабыт атагар туруутугар, сайдарыгар уруһуй учуутала Евдокия Тимофеевна үгүс сыратын харыстаабакка биэрбитэ уонна бизрэр. Улуус, республика таһымнаах научнай конференцияларга кыттарын, опытын атасталарын таһынан, бэйэтин предметтэр программа суруйда, араас семинардары ытта. Кини хас биридии үөрэнээччигэ дьобура сайдарыгар ахсаабат кыһамнытын ууар. Үөрөппит оһолоруттан отучналаа бу хайысканы талан анал орто онна үрдүк үөрэхтэргэ пединституттарга, художественнай академияга, архитектурнай институтка үөрэнэ сылдьаллар. Алта үөрэнээччигэ үөрэхтэрин бүтэрэн, республикабыт араас улуустарыгар аанан, учууталларын туйабын хатарар сорукутаах, айымнылаах үлэлэрин сабалаатылар. Аңардас билиги оскуолабытыгар Новосибирскайдаагы пединституту бүтэрэн кэлбит М.И.Смирникова, НПУ-ну бүтэрбит Т.В.Борисова, А.П.Захаров учууталларын аттыгар үлэни сылдьаллар. Кинилэр, эдэркээн учууталлары, түмэн биризмэлэрин харыстаабакка үлэлээн

уруһуй эйгэтин кистэ-лэннэригэр уһуйар үөрэнээччилэрин үлэлэрин сыһын ахсын ытыллар улуустаагы уонна республикатаагы быыстапка-көрүүлэргэ ситиһилээхтик кытынараллар. Ол курдук, Дьокүүскайдаагы “Детский мир” маһаһынка ытыллар республикатаагы конкурска мэлдьи биризмээх мистээх тиксэллэр. “Дети Аляски и русского Севера” дьон аан дойдутаагы конкурска түөрт биһирэбил бирини ытыллар. Оттон Москвага В.Васнецов юбилейыгар ытыллыбыт “Ковер-самолет” конкурска I степеннээх Дипломунан наһараадаламмыттар. Бу буолар – учуутал сыраллаах үлэтин түмүгэ, көстүүтэ.

Евдокия Тимофеевна кэргэнэ Николай Николаевичтын Кытаанах нэһилигэни бири-бааччы олохтоох, кэскиллээх ыала, үс саастаах Коля дьон кырачаан оһолортор. Кэскиллээх эдэр учууталга айымнылаах үлэтигэр үрдүк ситиһини, тус олобор дьолу-соргуну баһарабыт!

Т. ПОНОМАРЕВА.

Кытаанах.

КЫЛАСТЫК, ИС СҮРЭХТЭН ИСТИГНИК!

Христина Михайловна Кривошапкина 1977 сыллаахха Биробиджан куорат педучилищтын бүтэрэн Соловьев уһуааныгар иттизэччинэн үлэлээн баран, бастаан То-лоонко онтон 1980 сылтан Болтонобо үлэтир. Уонча сылаабыта кырыны учаастактары туһага таһааран дьону олохсугар болпурдус туруоруллан, Көндөлгө оскуола-саад тэрлибитигэр иттизэччинэн аанан тахсан үлэлээбитэ. Оттон 1998 сыллаахха кинини Болтоно уһуаана төттөрү туруорсан ытыта.

Христина Михайловна дьарыктарыттан кини үөрэнээбэ үгүс. Ордук үөрэтин араас хайыскаларын, суолларын, ньымаларын са-табыллаахтык туттар

буолан оро болбонтон гардар, ороно көбүлүүр. Ытытар хас бирдиди дьарыга ааспыт уонна кэлэр дьарыгы кытары ыкса ситимниир. Аны, үөрэтин оһолор урут ылбыт билиилэригэр олобуран ытытар буолан, матырыйал мэлдьи хатыланар, оһолор чин билиини-сатыбылы ылааллар, сыллаагы үөрэх программатын ситиһэллэр. Дьарык саамай туһаага үөрэтэр сыала буолар, дьарык түмүгэ бу сыал хайдах ситиһилибитинэн быһаарыллар. Ол иһин олохтоох иттизэччи дьарыктарын этабын сыалын тула түмэр. Этаптар судургуттан сабалаан улам уустугуран иһэллэр, биригэн бири ситимнээн тахсар ис хоһоонноох бу-

лаллар. Дьэ бу курдук, айымнылаах үлэ үөһүгэр сылдьар бэрт сэмэй кинини, иһирэх интэригэни орой күннээх оро сааһын доһотторо, алтан чуораан аргыстаах оскуола-таабы атастара, сайылык түптэтэ ахтылланнаах бэркэ билсэр дьүөгэлэрэ, идэлээх үлэһит буолан эн-мин дэһиспит үлэлэннээхтэрэ үйэ аңардаах үөрүүлэх үбүлүөһүнэн эбэрдэлиллэр. Христина Михайловнага дьоро күнүн сылаас тыһына, бар дьонун алгыһа үлэтигэр-хамнаһыгар тэтими, өйөбүлү бириэтин!

Екатерина Егорова.

УЛУУСПУТ СПОРТИВНОЙ ААТЫН ҮРДҮКТҮК ТУТАН

Билиги улуустугу-гар араас кэмнэргэ И.Е.Захаров, Е.Д.Дьячковская, В.П.Захаров, И.И.Ефремов, Л.Е.Барахсанов, Е.М.Феофанов, Д.И.Давыдов, В.М.Жирков о.д.а. курдук хас биридидилэр хатыласпат ураты суоллаах-интээх физкультура учууталлара, үтүөкэннээх үлэһит дьон үлэлээн-хамсаан ааспыттара. Кинилэр баай опыттарын салбаан билигин үрдүк профессиональной таһымнаах үтүө суобастаахтык үлэтир физруктар айылаа суоктар. Ол курдук, холобурга ааттаахха сеп, Чакырга Н.Н.Адамовы, Чуралчыга В.Н.Кривошапкины, 1996 с. I республикатаагы Бастың физкультура учуутала конкурска кыттан Кытаанахтан И.П.Игнатьев (билигин дьаһалта баһылыга) лауреат

үрдүк аатын ытыта. Ааспыт сый улуустаагы гимназия учуутала А.А.Сергеев республика бастаан, Сибири уонна Дальнай Восток зонатыгар 2-с миһтэни ылан Россия финалыгар кыттар быраабы ытыта.

Ороно эт-хаан өтүгүнэн иттигэ специалистар икки ардыларыгар “Педагогическай үлэ маастара” конкурс Бүтүн Россиятаагы финала Петро-водскайга буолбута. Онон 40 регионтан 59 кини кыттыбыта. Саха республикатын чыһын көмүскээбит А.А.Сергеевы жоори председател, профессиональной үөрэхтээһин академиятын чилиэн кореспондент А.П.Зотов “Сэтэ бастыңнар ахсааннарыгар бигэтик киирсэр” дьон үрдүктүк сыаналаабыта. Антон Антонович бу конкурс түмүгүнэн Лауреат буолбута уон-

на РФ үөрэтин министростыын Бочуотунай Грамотатынан бэлэти-тэммитэ. СР үөрэтиринин туйгуна, туйгун категориялаах учуутал А.А.Сергеев бу ситиһинтэ билиги улуустугугар, чуолан гимназияга, физкультурнай-эбдигирдэр үлэ научнай-методическай хайыскага олобуран үрдүк таһымна ытылларын тоһулуур. Улахан таһымнаах конкурстарга төрөөбөт улуунун, республикатын чыһын ситиһилээхтик көмүскээбит Педагог иеники көлүөнэ учууталлар ааттарын чистээхтик салгырыын бэлэтигэр туран, Учуутал күнүнэн эбэрдэлибит, ситиһилээх үлэни, дьолу-соргуну баһарабыт!

Николай ФЕДОРОВ, УҦУ физкультурнай үлэбэ специалиһа.

УБУЛУӨЙ ДЬАНАЛЛАРЫГАР КЫТЫННЫБЫТ

Бу күнүргэ республикага суругуна уус-уран литературатын 100 сылын туолуугун үөрүүлээхтик бэлэтээһин олус тэрээһиннээхтик, үрдүк таһымаахтык ытыллына. Литературабыт айбыт абаата Өксөкүлээх Өлөксөй Уунайга (Аммаба) олорон 1900 сыллааха бастагы айымньытын быһытынан биллэр "Байанай алгыһа" диэн хоһооно сурулуовуттан ылата биэр үйэ ааста, бу кэм устата итинник алгыстаах төрүтүнэн тахсыбыт тапталлаах сахабыт литературата сөбүмүрдүк сайдан, сириэйдийэн, үгүс элбэх ситиһиллэнэн кэллэ. Ити дьаһалларга кыттыны ыла билиги улуустан Россия суруйааччыларын Союһун чилиэннэрэ прозаик, СР Үлэсэ Государственной биримийэтин лауреата В.Н.Егоров — Тумарча, поэт С.Р.Данилов — Роман Данилов уонна бу строкалар автордара буолан сырыттыбыт.

Бастатан Чуралчыттан Таатта улууһугар Хадаайтаагы мемориальнай литературнай-художественнай, кыраайы үөрэтэр музей комплексын аһыллыгыгар кытта айнааһыбыт. Дьоксуускайтан тахса сылдыар биэр дойдулаах суруйааччыбыт С.А.Попов — Сэмэн Таатта уонна оҕо суруйааччыта, "Чолбон" сурунаал прозага отделын сибээдиссэйэ В.А.Тарабукинанын аргыстаһыбыт.

Ити иннинээҕи аҕай күн өссө биэр соргулаах сонуну истэммит сүргэбит өрө көтөбүлүннэ. Ол курдук, СР культуратын үтүөлээх үлэһитэ, улууспут бочуоттаах гражданина, "Чолбон" сурунаал критика уонна публицистикага отделын сибээдиссэйэ Семен Андреевич Поповка — Сэмэн Тумака СР П.А.Ойуунускай аатынан Государственной биримийэтин лауреатын үрдүк аата сахалыы оҕо литературатыгар уонна нуучча-саха литературнай сибээстэрин пропагандалааһына ситиһиллэрин иһин инэрлибитин туһунан билиһит. Дээ, бу чакчы билиги Чуралчыбыт улууһун дьонугар-сэргэтигэр улахан астыныһына, кизин туттууну үөскэтэр диэн этиэх, сыаналыах тустаахпыт. Бу сонун Семен Андреевич тапталлаах уола Вася Өлүөхүмүтүн төрүттээх хоһоонноох доторун Люданы көрсөн ыал буолбут уруутунуун алгыһыта үөрүүнү өссө

үрдэттэ.

Тааттаҕа айаннаан тийи-биллэ А.И.Софронов аатын сүгэр сүмкэн улахан таас орто оскуолаба СР Президека М.Е.Николаевы кытта көрсүһүү ытылла турар эбит. Итиннэ Михаил Ефимович Саха Республикатын суверенитетын 10 сылын туолуутугар республика, Таатта улууһа инники саахтарга аһаммыт кизин ис хоһоонноох этинин иһиттибит. Ытык Куол сэлээннэтин кытта ситиһиэ турар Хадаайтаагы музей комплекса 12 гектар сиригэр тайаабыт, П.А.Ойуунускай төрөөбүтэ 100 сылынан сибээстээн оноруллубут уонна саха литературата төрүтүмүтэ 100 сылыгар олоххо кирибит бу комплексы сахалар улуу киһибит, билиги бары ытыктыыр-сүгүрүөү сүдү кырдаасыбыт, народнай суруйааччыбыт, Үлэ Герона Д.К. Сивцев — Суорун Омоллоон туруорсан туттарбыт. Таатта төрүт дьоннорун үйэтинигэ уонна бу улуустан үүнэн-сирэйдийэн тахсыбыт бастагы саха литературатын классиктарыгар, кинилэр олохторугар-дьаһахтарыгар аһаммыт сөбүмүр тутуу эбит, Ситтэбинэ-хоттобуна барыта 26 объект баар буолуохтаах, онтон билигин үгүс өтө олоххо кирибит. Музей аһыллыгыгар Таатта улууһун дьонно-сэргэтэ тобуоруна муһунна. Кинилэр Россия суруйааччыларын Союһун салайааччыларын уонна билиһилээх суруйааччыларын кытта көрсүстүлэр, биэр дойдулаахтара Суорун Омоллоон кэс тылын, алгыһын иһиттилэр. Ыалдыттар ааттарынан Россия суруйааччыларын Союһун бырабыллыаһынын председателин солбуйааччы Сергей Артамонович Лыкошин тыл эттэ, кини Дмитрий Кононович тарыйан туттарбыт Черкөөхтөөү политсыылка музейин, Суоттутаагы "Дотордоһуу" уонна бу саага аһыллыбыт Хадаайтаагы музей комплекстарын иһин дириг махтаһын биллэрдэ. Бу улуу киһини, суруйааччынан кизин туттарын, нуучча уонна саха литературалара инникитин даҕаны биригэ сомоҕолоһон үүнэн-сайдан иһиэхтэрэ диэн истин-иһирэх тылларынэн этинин түмүктээтэ.

Музейи үөрүүлээх аһыы кэнниттэн Морол ураһада киирэн. Аал уоту тула алгыс тылы

иһиттибит. Минигин ордук бу кэнниттэн адыс кырылаах, ураһалыы быһылаах 30X15 м иэннээх, 9 м үрдүктээх сахалыы дьинэ тутуута сэмээртэ. Манна Саха сирин билиһилээх художниктарын үлэлэрэ көрдөрүүгэ туруоруллубуттара, сахалар былыргы маллара, саха-нуучча итэҕэллэрин көрдөрөр экспонаттар элбэхтэрэ сөхтөрдө. Президент, ыалдыттар, олохтоохтор музей элбэх объектарын кэрийэн астына көрдүлэр-иһиттилэр.

Сарсыныгар Дьоксуускайга сарсыарда тийээт даҕаны билиги СР НА Гуманитарнай чинчийиллэргэ институтун дьиниэгэр Россия суруйааччыларын Союһун секретариатын мунньагар кыттыны ылаабыт. Мунньах сабаланыан аҕай иннинэ саха народнай поэта С.И.Тарасов үөрэн-көтөн туран Семен Романовичка анаан-миннэн саха литературатын 100 сылын бэлэтээһингэ тахсыбыт "Писатели земли Олонхо" (Библиографический справочник) уонна "Сүүрбэһис үйэ хоһоонньуттара (Саха поэзиятын антологията)" диэн сүүнэ улахан кинигэлэргэ кини хаартыскалара, автобиографията, хоһооннорун бөлөҕө кирибитин көрдөрө-көрдөрө ис сүрүбүтүн эбэрдэлээтэ. Чакчы даҕаны дооллоох айар идэлээх дотордуулар, эдэр эрдэхтиригэр поэзияны өрө тутан бу үөрүүлээх күнгэ иккинэ тийэн кэлэн саха суругунан уус-уран литературатын 100 сылын бэлэтээһин эбэрдэлээх тураллара көрүүхкэ олус үчүгэй.

Секретариат мунньаһын кэнниттэн хас биригди суруйааччыны куорат тэриэлэлэринэн көрсүһүүгэ аһаан ытытылар. Нуучча суруйааччылар РФ Суруйааччыларын Союһун бырабыллыаһынын председателин солбуйааччы С.А.Лыкошин, В.А.Карпов уонна поэт Роман Данилов, И.И.Осипов — Ойуур буоланым драматург, прозаик В.Е.Васильев — Харыскал арыалдытаах "Манньааттаах" атыы-эргизин рыногын үлэһитэрин кытта көрсүстүбүт. Ыраахтан сылдыар ыалдыттарбыт билигин Россияга буола турар литературнай хамсааһыннары уонна инники былааннарын, литературба туох уларыһыы буолуохтаагын билиһиннэрдилэр, Роман Данилов бэйэтин айар үлэтин кэспээн баран хоһоон-

норуттан аһаан иһитиннэрдэ. Ойуур саага кэспээннэ нууччалыы тылын аһаан биэрбитин улаханник сэмээртэн иһиттилэр. Көрсүһүү кэмгэр бары-бытыгар өйдөбүннүк бэлэтэри туттардылар. Ол кэнниттэн бажетнай саалаа аһылык тэрийэн бу эдэр, кыахтаах уолаттар үлэлэрин-хамнастарын, билигин рынок ыраахан кэмгэр атыы-эргизин үлэти хайдах буолуохтаагын туһунан кэспэттилэр. Кырдык даҕаны, "Манньааттаах" рынок генеральной директорын солбуйааччы Д.В.Федоров, "Элэй" фонд директора В.Н.Поталов, рынок директора А.Д.Еремеев, "Манньааттаах" туристической кини директора Е.Е.Федоров үгүс өрүттээх сайдар кэспэлээх үлэлэрин туһунан истэ олорон киһи эрэ кэрэхсээх курдук. Кинилэр аһаада эргизинэн эрэ дьарыктанар буолбатахтар эбит. Биэр дойдулаахтара Гильдиялаах атыһыт Г.В.Никифоров — Манньааттаах уолун дьылбатын туһунан билэр соруктаах суруйааччы В.Е.Васильев — Харыскал кытта Китайынан, Япониянан айар командировкага сылдыбыттар. П.А.Ойуунускай аатынан Саха государственной драматической академической театры артистара араас таһымнаах фестивалларга кытталларыгар спонсордаан "Элэй" фонд үбүнэн-аһынан көмөлөспүт. Киһи сэргинер, сөбөр-махтаар үлэтин-хамнаһын элбэи ыһыттар уонна ыһтар да бара саналаахтары истэһини үөрэ санаатыбыт.

Кизэтин саага тутулуубут Саха театры дьиниэгэр Өрөгөй кизэтигэр сырыттыбыт. Манна суруйааччылар, художниктар, артистар, музыкантар, ученайдар уонна ынырылаах ыалдыттар сырыттылар. Үөрүүлээх мунньаһы СР Правительствотын Председателэ В.М.Власов салайан ытта. Эбэрдэ тыллара эттилэр: "СР Президентэ М.Е.Николаев, саха народнай поэта С.И.Тарасов, РФ Суруйааччыларын Союһун бырабыллыаһынын председателин солбуйааччы С.А.Лыкошин, СР Государственной Муньаһын (Ил Түмэн) Бэрэстэбинэллэрин Палататын председателэ Н.И.Соломонов, Саха сирин суруйааччыларын Союһун бырабыллыаһынын

председателин солбуйааччы Н.Е.Винокуров — Урсун, Саха Республикатын суруйааччыларын Союһун председателин, народнай поэт М.Д.Ефимов, Хакасия билиһилээх суруйааччыта, ыалдыт А.Котожков — Чапрай, Национальной библиотека үлэһитэ А.Н.Иванова, республикатаагы гимназия Х кылааһын үөрэнээччигэ Саша Сыромятников. Ити кэнниттэн Саха театры артыыстара суруйааччылар айымньыларынан театрилизовааннай инсценировканы көрдөрдүлэр.

Республикага ытыллыбыт саха суругунан уус-уран литературатын 100 сылыгар аһааһын үбүлүүдөөх дьаһаллар итинник үрдүк таһымга аастылар. Билиги уус-уран литературатын сомоҕолоһууну, норуттар дотордоһууларын бөөрөгүтүгэ көмөлөһөр модун күүһүн бу күнүргэ өссө төгүл көрдөрдө. Россия суруйааччыларын үлэлэрин бастаан алмаастаах кыраайга Мирнэй, Айхал, Удачная куораттарга көрсүһүүлэринэн сабаллымыттар. Онтон Тааттанын, Дьоксуускайынан улуу Өлүөнэ өрүс устун уһунулар.

Чуралчы улууһугар кэлэр ый саһаһын диэки Саха сирин суруйааччыларын бөлөҕө тахсан нэһиликтэринэн уонна улуус кинигэр саха литературатын 100 сылын үбүлүүтүгэр аһаммыт дьаһаллары түмүктүүр. Улууспут дьонно-сэргэтэ онуоха саамай көхтөөх кыттыны ыларгытыгар эрэнэбит. Чуралчы сааһын туһарн литература кизигэ эйгэтигэр үгүс-элбэх билиһилээх суруйааччылар биэрбитэ. Билиһиттэн Эрилик Эристин, Күн Дьирбинэ, Дьуон Дьаһылы, Болот Боотур, Далан, Иван Федосеев, Михаил Дотордуурал, Алексей Бродников, Василий Яковлев, Феохтист Софронов уо. д. а. курдук суруйааччылар тахсыбытара. Үбүлүү дьаһалларыгар кыттарыгыгар өйөбүл онорбут улууспут дьаһалтатыгар (А.А.Шадринна, И.И.Яковлева) айар дьон аатыннан билиги улаханник махтаабыт.

Павел ФЕДОРОВ — СОМОБО, РФ Журналистарын Союһун чилиэнэ, СР культуратын туйгуна, "Дирин уоттара" литературнай түмсүү салайааччыта.

Норуот медицината

Айылҕаттан айдарылаахтар түмсүүлэрэ

Атырдыах ыйын 27-28 күнүргүр Москва куоракка сааа үүнэр үйэбэ уонна улуу Авиценна үөрэбин биэр тыһыынча сылыгар аһааһын "Россия народнай медицината: аһастык, билиги уонна кэлэр кэм" диэн аатынан норуоттар икки ардыларынаагы төрдүс конгресс ытыллына. Онно билиги улуустан конгресс тарыйар комитетын председатели профессор Я.Гальперин ынырытыллан норуот эмчитэ Е.М.Каженика кыттыны ылла.

Конгресска Россия эрэ иһиттэн буолбакка, СНГ дойдуларыттан, үгүс-элбэх ыраах тас государстволартан тыһыынчанан киһи кыттыны ылылар. Конгресс сылынан норуот медицинатын средстволарынаа уонна ыһама-рынан өнөкү оҕоруу хаачыстыбатыгар болломтону тардыы, нэһиликтэһэ доруобуйатын араанчылааһына киһи кыахтарын ордук туһанын суолларын көрдөөһүн, сүбэни-саргыны түмүү буолар.

Бу айылҕаттан айдарылаахтар түмсүүлэрин туһунан кэспиритигэр Ефдокия Митрофановнаттан көрдөспүлэр кини бэрэ элбэх интэрнэһинэй кэспэ-

биттэн быһа тардан эһиэхэ тиздирим.

— Конгресһы Яков Григорьевич Гальперин аста. Кини медицинскэй уонна психологическай наукалар доктордара, Россия аатынан Кембридж Европатаагы кинин генеральной директорун солбуйааччы психотерапевтической профессиональной лига вице-президе, медико-техническэй наукалар уонна энергонеформационнай наукалар норуоттар икки ардыларынаагы академияларын дьиннээх чилиэнэ, уопсайынан, улахан ааттаах-суолаах киһи. Тарыйар комитет чилиэнэрэ бука бары бөдөн специалисттар, кинилэр ортолоругар Германия, Великобритания, Австрия, Югославия, Шри-Ланка ученайдар бааллар.

Барыта 25 секция үлэлээтэ, хас биригдиллэригэр 8-ты, 12-ли дакылат аабылынан, олору түмэн кинигэ онорон биэрдиэр. Дакылаттар бары олус интэрнэһинэйдэр, билиги тулалыр айыллыбытын, тус бэйэбит организмнэ тыһонон таба өйдүүбүт, сыаналыбыт да, сомчонно ыары мунуттан быһаанар кыахтаахпыт өссө төгүл итэҕэйдим. Норуот ырыалара, чу-

ораанчык тыһа, от-мас, уу, классическай литература, о. д. а. — барыта киниэхэ, кини туругар дьайар күөстээхтэрин туһунан бэйэлэрин үөрэттилэригэр, өр сылларга муступ олытарыгар олобуран кэспэбүтүгэр кэрэхсэбиллээх.

— Биэр эмит киһи этиниттэн кылгастык билиһиннэринэн дуо?

— Римма Галиевна Сайфутдинова таастар тустарынан кэспээтэ. Кини Никиты Тагилга олорон, үрдүк үөрэхтээх биолог, орто медицинскэй үөрэхтээх. Көлүөнэттэн көлүөнөгэ норуот эмчиттэргэ эбиттэр. 1997, 1998, 1999 сылларга "Россияга бастың норуот эмчитэ" конкурс лауреата, народнай медицинна саамай үрдүк наҕараадаатыгар — "Магистр сулуһугар" тиксибитэ. Чокчуур тааска тохтоото. Бу таас ууну ыраастыыр дикир свойсэлооах, ол үй бэйэтин тутулунаа хаан плазматыгар чүгас эбит. Змеевик диэн тааһы кизиник сырдатта. Былыр бу тааһы Италияга эриэн үөн тигииттэн эмтэнэргэ туһаналлар эбит. Дьүһүнэ да онуоха майгыныырыс сырдых арабастан хараба тийэ араас өнөөх буолар эбит. Бу тааһы ыалдыар

миэстэсэр уурдаххына, ыарыһы мүлүрүтэр, кинини кизгэрэл курдук кэс сырыттааха аураны кирдээх энергиятан ыраастыыр, сиинтэн-одууттан көмүскүүр онто да атын элбэх үтөө хаачыстыбалардаах, — диір эмчит онно сылдыан атыыласпыт эмтээһиннэ туһаныллар араас өнөөх, быһылаах таастарын, дойду бөдөн ученайдарын, эмчиттэрин кытта түспүт хаартыскаларын көрдөрө-көрдөрө.

— Ефдокия Митрофановна, кэспэһин иһин быһыыба?

Ефдокия Митрофановна бу бара сылдыан чөл онор уу традиционной систематын специалиһын сертификатын ылан, бэйэтин кыаһын өссө бигирээтэ. Россия норуотун эмчиттэрин профессиональной медицинскэй ассоциациятын даһабыраһыаһын тутта. Дьонно нэр үтүөнү баһарыр, доруобай, чөл олох иһин турууларал Ефдокия Митрофановна ситиһиллэри бэргэһэһин.

М.СИДОРОВА.

Специалист трибуна

Социальной наймылаһы дуогабарын түһэрсинг

Чурапчытаабы олох-дьаһах муниципалнай ууреджениета 2000 сылтан сабалаан муниципалнай квартиралар олохтоохторун кытары сана социальнай наймылаһы дуогабарын онорсор. Наймылаһы дуогабарын туһунан "Сага олох" хаһыакка 1999 сыл алтынньы ый 12 күнүгүгэр 104 №-гар сырдатыллан турар. Онон нэһиликкэ дуогабар туһунан өйдөбүллээх. Ол да иһин нэһиликкэ муниципалнай квартираларга олороочулартан 379 квартира олохтоохторо дуогабар суолтатын табыты сыаналаан, бу дуогабары онорустулар. Онон 272 квартира олохтоохторо билгитин да кэтэһэйдир, саарбахтыыр, кэтэхэр өйдөбүлтэн тахса илик курдуктар.

Билгити туругунан муниципалнай квартира олохтоохторун 58,2 % -ра бу улахан юридическай суолталаах социальнай наймылаһы дуогабарын онорустулар. Мана учуреджениета салгыны үлэ ытар. Ол инниттэн нэһиликкэ истиниктэр, билгитигэр туһалаах буоллун дьин социальнай дуогабар суолтатын туһунан, Сага Гражданскай кодексаттан кылгатын быһаарар тодоростох дьин сыаналыбын.

Сага Кодекс 35 балаһата барыта олоһор дьини наймылаһыга, ити юридическай суолтатын быһаарыыга туһуланар. Онон кылгастык маанык түгэннэри быһаарыахха сөл.

Муниципалнай олоһор дьин

гражданнарга наймылаһы дуогабарынан бэрлээр. Дуогабар быһытынан квартира олохтоохторо бу квартирага олоһор быраалтаналлар уонна эбээһинэстэнэллэр. Кинилэргэ бу квартирага олоһор уонна туһанар быраал бэрлээр, бас билэр быраал суох. Ити быраал муниципалнай квартираны (дьини) сокуонна сөл түбэһиннэрэн приватизациялаптыт, чаһынай бас билгитэ бэрлэһит аэра квартира олохтоохторугар дьайар. Онон муниципалнай квартиралар, дьинээр бас билгитиннэрэн ЖКХ управлениета буолар. Ол да иһин киникэ сокуонунан көрүлүбүт сүрүн быраалтар уонна эбээһинэстэр иһэрлэллэр.

Наймылаһы дуогабара "Наймылааччы" уонна "Наймылааһааччы" икки өртүгэр суругунан оһоһуллар. Мана чолуу иһин өртүгэр быраалтара уонна эбээһинэстэрэ ыйыллар. Ол да иһин бу юридическай докумун буолар. Кэлиит өртүт итэһин дуогабар быһытынан бириэмэтигэр туоратар, ол быһаарыллыбат түгэннэр менсүүр туһааннаах органарынан быһаарыллар.

"Наймылааччы" сүрүн эбээһинэстэригэр кинилэр:

Кини наймылааһааччыга ордер быһытынан олоһорго сөлөөх усул-обуялаах квартираны наймылаахха, бириэмэтигэр бириэмэтигэр коммуналнай өнөлөрү дуогабар быһытынан оноруохтаах, кылгатын эттэхха ду-

огабарынан көрүлүбүт бары эбээһинэстэрин толоруохтаах.

"Наймылааһааччы" квартирага олоһор уонна туһанар быраалтаах. Бас билгитиннэрэн көнүлэ суох квартира иһин уларыта тутуу (реконструкция) көнүлүмэтигэр. Мана тэһэ наймылааһааччы дуогабарынан көрүлүбүт болдоһуонан квартирататын телүүрүн умнуу суохтаах. Квартирага хаһаайыстыбанынай суох сыһан, олоһор дьин уолсай бэрээдэгин куруубайдык кэһин, квартиратаны 6 ыйтан ордук бириччинэ суох төлөөбөт түгэннэригэр дуогабар тохтоһулларыгэр тиздэр.

Квартираны калитальнай өрөмүөннэһин бу наймылааччы үлэтэ, онтон быстах өрөмүөн олоһорочу эбээһинэһэ буолар. Сорох түгэннэргэ бу тутуһуллубат түгэннэрэ бааллар. Мана бириэмэтигэр быһаарсан дуогабарынан көрүлүр. Муниципалнай квартираны хос наймылааһын ЖКХ (бас билгитиннэрэн) көнүлүмэтигэр оһоһуллара сокуонунан көнүлүмэтигэр. Ол гынан баран нэһиликкэ сорох араката мана тутуһуллар, ол да иһин квартиратаны төлөөһүннэ букуурдар тахсаллар. Бу түгэннэ толору эллитки квартира олохтооһо сүгэр.

Сүрүн болсомто наймылаһы дуогабарын тохтоһууга уурулуохтаах:

1. Өртүгэр сөлүлэннэринэн дуогабар тохтоһуллара сокуонна ыйыллар. Мана наймылааһааччы биригэ олоһор

дьонун сөлүлэннэригэр ЖКХ управлениетыгар суругунан дуогабары тохтоһуу. 3 ый иннинэ сэрэтихтээх (атын квартирага, дьинээр көһөр түгэннэргэр).

2. Дуогабар суут быһаарыытынан мааныкка тохтоһуллуон сии:

- квартирата төлөбүрү алта ыйтан ордук болдоһоххо төлөмнөтөх буоллабына.

- Олоһор квартираны алдыгыты, кэһэһити, буортулааһын түгэннэргэр.

- Олоһор дьин уолсай бэрээдэгин куруубайдык кэһин, атын квартира олохтоохторугар кутталы үөскэтин иһин. Суут быһаарыытынан кэһини таһаарыт квартира олохтооһор уураах ыйыллар уонна наймылаһы дуогабара суугунан бүтэһиктээхтик тохтоһуллар.

- Олоһор квартира, дьин уолсай туруга аварийнай эбэтэр кини олоһоругар сөлө суоһа быһаарылынына туһааннаах дьаһал быһытынан дуогабар эмиз көтүрүлүр.

Үөлэ этилибит быһаарыылар Гражданскай Кодекс: 671-687 ыстатыйалары туһанан кылгатын сурулуунулар. Наймылаһы дуогабара юридическай суолталааһын өйдөөн, ЖКХ управлениета эһигини кытта салгы дуогабар онорсорго ыгырар. Кэлиит, ыйытын уонна дуогабары түһэрсинг.

Егор ПОПОВ, юрист.

ЭБЭРДЭЛИИБИТ!

"Россия үөһэриитин туйгунун", Чурапчы орто оскуолатын омук тылын учууталын Мария Николаевна ХРИСТОФОРОВАНЫ олоһон орто өмүрүгүн туолбут үөрүүлээх күнүгүн иһиник-истиник эбэрдэлиити! Сүүрбэ түөрт сүл устата эдэр ыччаты иһингэ, үөрөһүгэ үтүө суоһаахтык үлэлээн кэлииккүн кэһин туттабыт, ыһкытыбыт.

Дьол-соргу аргыстанан, үөрүү-көтүү үктэллэнэн үтүө сылларга аймах-билэ дьонун, доһотторун, коллегаларын кытта эһэрдэһэн тахсылаахтык үлэлээн, дьоллоохтук олоһор.

Оскуола администрацията, профкома, ххх

Иһикс иһэ тэһэ буолбут таптыыр, ыһкытыыр, сүгүрүгэр күндү эһиниитин, үлэ ветеранын Мария Степановна СЕДАЛИЩЕВАНУ 70 сааһын туолбут бэлэ күнүнэн истиник эбэрдэлиити!

Бэйэһин харыстаммакка эмник сааһыттан буюбэйдээн, улаатыннанан, ыарыйдахтыкка ыарылаан үтүө түгүннэри утуубаа кэһини араһаачылаан биһиксэ олоххун бүүс-бүтүннүүтүн анаабыккын үрдүктүк сыаналыыбыт, муударай субэн-аман, үлэһэ дьанырыг, эрэллээх тирэх буоларыг иһин барда махталлытын тиздэбит. Биһигини барыбытын үөрдэ этэннэ сыдыаргар, ыарыга ыларбаһа, кырдыарга бэриммизэ өссө уһуннук олоһорго алыһытын этэбит.

Балтын Татьяна Степановна, күтүөтүг Михаил Лукич, кинилэр оһолоро, сизэтэрэ, хос сизэтэрэ уонна аймахтары Иванова.

ххх

Улуустаабы үөрэх управлениетыгар өр сылларга экономическай үлэһин Акулина Еремеевна БАЯГАНТАЕВАНУ 50 сааһын туолбут өрөгөйдөөх үбүлүгүнэн иһиник-истиник эбэрдэлиити! Өссө даһаны улуус үөһэриитин сайдыыгэр дьанырдаахтык, дуулуан үлэһин дьин эһэбит.

Убаастабыллаах Акулина Еремеевна! Үөрүүлээх үбүлүгүнэн эһиксэ, дьин кэргэннэр чэһин-чэһик доһуобуһаны, үтүө үөрүүнү, дьолу-соргуну баһарабыт!

Улуустаабы үөрэх управлениетын коллектива, идэлээх союзтар комитеттара.

ҮЛЭБЭ ҮНҮҮРАБЫТ

ХДСУ тэриэлтэтигэр көчөгэр, тракторист наада. Билсэр тел. 21-667.

ххх

ЧИФКИС-ка түөрт уборщица наада. Үлэ чаһын кэмизгэр билсэбит.

АТЫЛААҤАБЫН

Биир тонна окко наадыабын. Ярославская уул. 3 №-гэр билсэргитигэр.

АТЫЛЫБЫН

МТЗ-82 трактор илин муһун, раздаткатын, подвескатын уонна карданнарын. Билсэр тел.: 22-276, 23-224.

КЫРДЬАБАСТАР ДЕКАДАЛАРЫГАР ЫТЫЛЛАР ДЬАҤАЛЛАР

1. Кырдыабастар күннэригэр аналлаах 16 күннээх декаданы улуус үрдүнэн алтынньы 1-15 күннэригэр 2000 сылга биллэрэргэ. Нэһиликтэр, тэриэлтэлэр кырдыабастар олоһор сирдэринэн.

2. Декада кэмизгэр ытарга: 70-80-90 сааһарын туолар кырдыабаастары чэһэтэһин. Нэһиликтэринэн, тэриэлтэринэн.

3. Кыаммат дьин кэргэттэргэ материальнай кемелөрү оноруу (тимуровская үлэлэр), субботниктар. Социальная управление, нэһиликтэр, тэриэлтэлэр, оскуолалар.

4. Сэрин ветераннарыгар, тыыл ветераннарыгар сааһарынан көрөн бороһууттанан, харчынан көмөү онорорго. Социальная управление, ветераннар сэбизтэһэрэ.

5. Бааньыкка, парикмахерскайга боско услугалары тэрийи. Нэһиликтэр.

6. Кырдыабастар күннэринэн субботниктары тэрийи. Мас олоһууга, оскуолалар, тэриэлтэлэр.

7. "Үрэх-Күөрэ" кырдыабаастар дьинэлэригэр көмө. Пенсиейнай управление, социальная управление.

8. Декада кэмизгэр "Мин сааһым — мин баайым" — дьин тематическай бизчэри ыһыты. Кинотеатр.

9. Радионан, хаһыатынан, телевидениенан кырдыабаастар күннэринэн эбэрдэлэри, сырдатканы ыһарга. "Маарыкчаан", "Чэһир" телестудиялар, "Сага олох" хаһыат.

10. Эбээлэр конкурстарын тэрийэн ыһыты. Култура отдела.

11. Нэһиликтэр кырдыабаастарын муһахтарын тэрийэн ыһыты. Кырдыабаастар сэбизтэһэрэ, нэһилик дьаһалтала.

Социальная управление, улуустаабы ветераннар сэбизтэһэрэ.

Таптыыр ийэбит, эбэбит Одьутуу нэһилигин олохтооһо, үлэ, тыыл ветерана

ГРИГОРЬЕВА

Варвара Герасимовна

уһун ырахан нарыттан өлбүтүн чугас аймахтарыгар, билэр дьонноругар биллэрэбит.

Уола, кыһа, кийинтэһэрэ, сизинэрэ.

Кутурбанаарын тиздэллэр:

— Ийэтэ Варвара Герасимовна өлбүтүнэн кыһыгар "Маарыкчааннаабы" потреббщество бырабыланыытын председателигэр Григорьев Александр Гаврильевича "Маарыкчаан" ПО сэбизтэ, бырабыланыыта, профкома, коллектива.

— "Маарыкчаан" ПО председатели Григорьев Александр Гаврильевича ийэтэ Варвара Герасимовна өлбүтүнэн "Сыды" потреббщество-тын коллектива.

— Күндүтүк саныыр эһиниэрэ Варвара Герасимовна өлбүтүнэн, кыһыгар, уолугар, кийинтэһэригэр, сизинэригэр Ирина Посельская уонна кини оһолоро.

— "Маарыкчааннаабы" потреббщество бырабыланыытын председателигэр Григорьев Александр Гаврильевича ийэтэ Варвара Герасимовна өлбүтүнэн "Чурапчы" ПО сэбизтэ, бырабыланыыта, коллектива.

Күндү уолбут, быраалыт, убайыт Чурапчы улуунун олохтооһо

МАКАРОВ

Иван Петрович

эдэр сааһыгар соһунардык күн сириттэн барбытын бары аймахтарыгар, билэр дьонугар дьиниик курутууан туран биллэрэбит.

Ийэтэ, биригэ төрөөбүттэрэ, Друзьяновтар, Абрамовтар, Посельскаядар.

Кутурбанаарын тиздэллэр:

— Биригэ үөһэриит табарыһыт МАКАРОВ Иван Петрович өлбүтүнэн ийэтигэр, биригэ төрөөбүттэригэр Чурапчы орто оскуолатын 1978 сылга бүтэрииттэр.

Күндү ийэбит, эбэбит, хос эбэбит, тыыл, үлэ ветерана, Хаһылы нэһилигин олохтооһо

АТЛАСОВА

Анастасия Дмитриевна

алтынньы 1 күнүгэр уһун ырахан нарыттан өлбүтүн дьиниик курутууан туран бары аймахтарыгар, табарыстарыгар, билэр дьонугар иһиннэрэбит.

Оһолоро, кийинтэһэрэ, күтүөттэрэ, сизинэрэ, хос сизинэрэ.

Редактор: ПОПОВ Г.Г.

ААДЫРЫСЫТ: 678700, Чурапчы

сэд. Карл Маркс уул. 26 "а".

ТЕЛЕФОННАРЫТ: редактор —

21-332, өдөһоллор — 21-265.

Хаһыаты тэрийэһиһилэр: Редакция Улуус дьаһалтата, Саха Республикатын Правительства. Хаһыат сахалыы тыһынан — сэрэдэһэ, субботага таһар. Хаһыат индекс: 54907

Автор суругар этиллэр санаа редакция позициятыгар мэлдьин сөл түбөһэр буолбатах. Сурунна ыйыллар чакчылар кырдыабаастарыгар эһиниэрэ автор тус бэйэтэ сүгэр.

«Сахполиграфиздат» компания, Таатта улуулунаабы типография, Офсетнай бэһээт.

678650, Ытык-Күөл сэд. А. Мордматов уул. № 18. Тиража 1965.

Саһалыан №-рэ 113-114. 03. 10. 2000 с. бэһээккэ бэрлиһинэ.

СР Суверенитетын 10 сылыгар

УЛУУ ТУЙМААДА ЭБЭ ХОТУНТАН АС-ҮӨЛ ДЬААРБАНКАТЫГАР КЫТТАН

Балаһан ыйын 26-30 күннүгэр Дьоккуускай куоракка Саха Республикатын суверенитета ылыныллыбыта 10 сылын бэлэтиир үөрүүлээх дьаһаллар чэрчилэринэн "Үбүлүүдээх Саха сирэ" дьаарбанкаҕа биһиги улуустан бастыгнан бастыгнарбыт киһи кыттан кэллилэр. Кинилэр туох-ханнык түмүктээх сылдыһыттарын туһунан биһиги тыа хаһаайыстыбатын улуустааҕы управлениетын дьээ кэргэн экономикатыгар специалиһа М.Н.Макарованы кытары көрсөн кэпсиргэр көрдөстүбүт.

--Бу дьаарбанка СР Президентэ М.Е.Николаев от ыйын 27 күнүгэ 1128 №-дээх Дьаһалыгар олобуран, Саха сирэ үйөлөр алтыһар кирииллэригэр туох-ханнык сайдыылаах эбитин сырдатар, республикаҕа оҕолулар табаардар уонна өгөлөр бары көрүгүнэрин билсириннэрэри таһынан, оҕолуллубут бородууксуйаны атылыыр батарар кыаҕы биэрэр сорукаах тэриллэн ыытылынна. Республикабыт экономической, социальной, производственной, культурнай, айар уонна интеллектуальной олобун эгэлгэтэ бу дьаарбанкаҕа киэнник көрдөрүлүннэ.-- диэн үөрэ-көтө Мария Ньургустановна кэпсээнин саҕалаата.-- Улахан бириистэр олохтоммуттар, 10 МТЗ трактор, 20 УАЗ массыына уонна биһирэбил бириистэр: "Буран" снегоход, охсор эгин курдук тыа хаһаайыстыбатыгар аналлаах араас техника уонна саппаас чаас арааһа бааллар. Элбэх номинацияларынан көрүү буолла. Олортон мин биһиги улуска сыһааннааҕы чопчу этиим. "Тыа хаһаайыстыбатын бастыг улууһа" диэннэ туох баар улуустар социальной-экономической ситиһиллэрин барытын сырдатаннар көмүскээтилэр. Жюри илин эгэр, хотугу киһи итиэннэ бүлүбөлөх улуустар диэн бөлөбүнэн арааран көрбүтэ. Түмүккэ, биһиги бөлөхтүгүр Амма улууһа бастаан МТЗ тракторынан биризмий-элэннэ. Аны "2000 сыл бастыг нэһилиэгэ" номинацияҕа нэһиликтэр социальной-экономической турукка, "2000 сыл-ка-2000 үтүө дьыала" хамсааһын чэрчитинэн итиэннэ дьээ кэргэни ту-

руктаах оҕорууга, нэһилиэнньэ дьарыктаах буолуутугар ыппыт үлэлэригэр, уопсайынан сүрдээх киэн эйгэни ха-баннар, күөн көрүстүлэр. Биһигиттэн Чакыр итиэн-нэ Одьулуун кыттыбыттар. Түмүккэ илин эгэр улуустарга Одьулуун нэһилиэгэ (баһылык А.П.Старостин) бастыгынан ааттанан МТЗ-82 тракторданна. "Тыа хаһаайыстыбатын боро-дууксуйатын бастыг оҕорон таһаарааччы" номинацияҕа бааһынай хаһаайыстыбалар, КП-лар күрэхтэстилэр. Биһиги улуустан тирэх хаһаайыстыбаларбыт: Чакыртан "Маарыкчаан" (сал. М.М.Кириллин), Мугудайтан "Тура" (сал. В.М.Сивцева), "Кытайбан" (сал. В.Д.Васильева), Сылантан "Саҥа олох" (А.А.Аянитов), "Комбайн" (сал. И.С.Макаров), Болтоноттон "Бэттиэмэ" (сал. Н.Н.Ефремов-II), Алабартан "Ситис" (сал. А.И.Пестряков) киһи улуустарын чизин көмүскээтилэр. Дьаарбанка ирдэбилин быһытынан, дохуоттарынан ааһан-суоттаан анал буклеттарга сырдатан, оҕорон таһаарыт бородууксуйаларын остуол хотойорунан тардан, сүрдээхтик оҕостон киһи-рэннэр көрөөччүлэр болломтолорун тартылар. Холобур, "Бэттиэмэ-лэр" убаһанан, "Ситис-тэр" сибинньэ этинэн арааһы астаан-үөллээн туруордулар. Оттон "Кытайбаннар" сылды-быт киһи "өссө туох суобуй?" эрэ диэн ый-ытыан сөп. Сүөхүттэн ылыллар бородууксуйа бары көрүгэ баар, бэл ынах хараҕа кытары бүлүүнэ үтүкэнэ буолан остуолларын киэргэттэ. Оттон, сылгынан идэ-тийэр "Комбайн" хаһаайыстыбата сылгы итии-тин, сылгытан ылыллар аһы-үөлү, таҕаһы-сабы пропагандалаата. Кулун-чуктаах борооскуну Сылантан итинчэ ыраах сиргэ идээн көрдөрөн дьаарбанканы сэргэх-ситтэ. Түмүккэ кинилэр номинация Гран-притин хаһаайынынан буол-лулар, бортовой УАЗ мас-сыына кулүүтүн туттулар. Чааһынай ыалларга биһигиттэн бизэ ыал: Мугудайтан И.С.Васильев, Чакыртан М.Е.Филиппов, И.В.Ануфриев, Сылантан Д.Д.Макаров, Одьулуунтан А.А.Аржаков дьээ кэргэттэрэ кыт-

тыннылар. Манна И.В.Ануфриев дьээ кэргэнэ бастыг ыалынан билиниллэн, бортовой УАЗ массыына хаһаайынынан буоллулар, ону сэргэ М.Е.Филипповтаах биһирэбил биризмийэн, өгнөөх теле-визорынан бэлэстэнни-лэр. Оттон тыа хаһаайы-стыбатын кооперативта-рын көрүүгэ биһиги "Чу-рапчы" ТХПК-быт (дирек-тор А.Т.Ноговицын) тэнгизин булбакка, УАЗ массыынанан биризмий-элэннэ. Кинилэр "Сайса-ры" рыногар ас-үөл бы-ыстапкатын итиэннэ киэн атытын тэрийэн-нэр, барыта 150 тыһ. солк. сууманы киллэрин-нилэр. Идэтибит хаһаайыстыбалар икки ардыларыгар бастыгнар-ры көрүү буолла. Бурду-гу үүннэрээччилэргэ биһигиттэн МУП МТС "Чурапчы" (дир. М.Г.Си-биряков) уонна "Агро", "Мындабаайы" СТПК (сал. Н.А.Федоров) кыт-тыктаахтарын өрүс па-ромугар хааттаран хаа-ланнар, хойутаан тийэн-нэр регистрацияламма-тахтара. Дьингинэн, бу көрүгүгэ ситиһиллэнэр эрэллээх этибит. Кылы иитиһэ Алабартан И.И.Хон салайар "Чыап-пара" КП-та бас-тыгынан ааттанан, бор-товой УАЗ массыынаны ылла. Кинилэр, ман-таһынан, кылы итиэннэ сылгыны кытары пле-менной үлэҕэ биһирэбил биризмийэ ыллылар. Дьэ ити курдук, кыттан кэллибит.

--Атын улуустары эмиз көрөн-билэн кэл-лэххит дии. Тэнгизэн көрдөххө, биһиэттэрэ ту-ох уратылаах эбиттэрий?

--Дьоннор ман-нык ыйыталлар: "Саамай эл-бэх киһи тобуоруспут ити кимнээх павильоннара?" диэн. Чурапчы киэнэ эбит. "Ким аһа-үөлэ ор-дук хамабатык атыгэ барарай?" Эмиз биһиэттэрин киэнэ. Атын улуустар, биірдиһэн көрүгүнэри аҕалаллар эбит. Холобур намнар, ханаластар наар оҕуруот аһын хомуйан, кэпсир-бэлээн аҕалыттар, мас-сыына үрдүттэн атыы бөрүтүн тэрийдилэр, ону сэргэ уопсай киэргэтии-тин бабас сүрдээгин кыайыттар. Оттон биһиэннэрэ барыттан сүрдээх киэнник уонна д э г и т т э р д и к көрдөрүлэр. Аны бары сахалыы таҕастаахтар. Сырдатар матырыйаал-



лара, ааһан-суоттаан көрдөрүүлэрэ, бэйэлэрэ сарҕахтик туттан-хаптан туран кэпсирлэринэн таһыны ордуоттар, чахчы үрдүк таһымнаахтар. Атын улуустар бэрэстэ-биитэллэрин кытары кэп-сэттэххэ, ону ордук чор-ботон бэлэтииллэр. Он-нук да буолан, олохтом-мут 30 улахан бириистэн бизэ биһиги улууспут-гар тигистэҕэ дии. Бу-улахан сыралаах, тэ-рээһиннээх үлэ түмүгэ. Быыстапка көмүгэр уус-уран самодеятельность концертара тэриллибит-тэрэ. Үлэ Геройдара, тыа хаһаайыстыбатын Госу-дарственной биризмий-этин лауреаттара улуус-тартан ыгырыллан, бы-ыстапка бочуоттаах ыал-дыттарынан буоллулар. Президент приемугар, тыа хаһаайыстыбатын министрин э.т. Д.Ф.На-умовы кытары көрсүтүүгэ сылдыһыттар итиэннэ быыстапка түмүктэнити-гэр анаммыт үөрүүлээх мунньахха президиумна олобруттара. Ити курдук, республикаҕа тыа

хаһаайыстыбатын сайды-ытыгар олохторун анаа-быт ытык-мааны дьон-норбут инники күөҥнэ тутуллубуттара, үлэ киһитигэр дириг ытык-табыл бэлэтинэн буол-ла. Кинилэр истрэигэр, биһиги улуустан аатыр-быт сылгыһыт, Государ-ственной биризмийэ лау-реата М.С.Толстоухов сырытта. Кыайылаахтар-ы Президент М.Е.Нико-лаев бэйэтинэн эбэр-дэ-лээн бириистэрин тут-тартаабыта.

Кэпсэттэ
Р.СИБИРЯКОВА.

Хаартыскаларга: үлэ маяктара Президент М.Е. Николаевы кытта; "Бастыг ыаллар" номинация кыайылааҕа И.В. Ануфриев дьээ кэргэнэ; идэтибит хаһаайыстыбаларга Гран-при хаһаайына "Чыаппара" КП салайааччыта И.И. Хон



тыгыт

республиканской, охватывающей 10 км. В 1974 году в республике было 17 тысяч га лесов, в том числе 13,4 тыс. га хвойных, 3,6 тыс. га лиственных, 1,4 тыс. га смешанных. В 1974 году в республике было 17 тысяч га лесов, в том числе 13,4 тыс. га хвойных, 3,6 тыс. га лиственных, 1,4 тыс. га смешанных.

Чурагчы улугулар төлөрдөй,

1986 сылаахаа оройунта 1186 телефон баар дуогуута. Дьукүс-күтэ, киин кудаттары уонна атын оройуоннары кытта зонавай сибээһинэн телефонунан дуулукаба 202 киин кэпсэтэрэ.

1960 сылааха дьэри оройун колхозтарар 9 баайыгар баар атылар. Наһаа кэпсэтэрэ 517 тька, оройун киинигэр 382 ба-айотка, оройун дьаһан дьаһаа баайыгар 899 баайотка баар. Оройун наһаа кэпсэтэрэ 1972 сыла АТС (автоматическай телефоннай станция) үлэс киинигэр баар. Электрониккай сибээс анаа дуулуу көрөктө-хс сепианисага Н.Н.Фи-липс, А.К.Полова, Г.П.Васильев баһачы са-ламаттарын АТС-тар моһага кыһаарта. Наһаа кэпсэтэрэ АТС-тар ки-инигэр телефоннай сибээс дуулаа түбүтэ.

Чыраачы телефоннай станциялар телефонист-ка дуулуу, сыраах илэти-гар үлэниэх үлэһэн А.А.Понтиков, М.С.Се-дзихина, К.М.Кирпични-ка, Н.Н.Макаров, Н.А.Поло-в, Н.Н.Филиппов, Н.Д.Пет-ров, Н.Н.Чепанов, Г.И.По-пов, техник А.Кирпи-ин, Н.И.Сивцев, Н.Д.По-пов дуулаахха оро-йонта 27 телефон, 131 адио токката баар. 1960 сылааха 115 телефон ба-ар. Дьукүс кыһаа уонна ат-

СИБЭЭС ОЛОХТОММУТА 100 СЫЛЫГАР

Сибээс ветераннарын ахтылары

КУУРЭН-ХААРАН ҮЛЭЛЭЭБИППИТ

1965 сылга сибээс Чурапчытаагы уездыгар телеграфка үөрэнээччинэн ылыллыбытым, начальнигынан нуучча киһитэ С.И.Иванов үлэлиирэ. Оччолорго почта коллектива үксэ эдэрдэрэ, үксэ араас Л.А.Лещенко буолбута. Үс ый үөрэнэн баран үлүс разрядтаах телеграфистканан үлэбин сабалаабытым.

Т.Ф.Иванова, бурятка Д.Аюшеева, М.Пышманцева, старшай телеграфистка И.И.Монастырева, сотору Дьокуускайга отделение начальнигынан курсугар үөрэнэ барбыта, А.С.Александрова доставка, М.П.Егорова буолан биригэ үлэлээбиппит. Техникыт 1967 сылга сана сибээс техникумун бүтэрбит Т.В.Соловьева этэ, 1969 сылга миигин старшай телеграфистканан анаабыттара.

Кэлин телеграфисткаларынан М.Е.Миронова, Е.Н.Константинова, Н.Ф.Сивцева, Н.В.Монастырева, М.С.Андреева, А.К.Попова, кэлин үрдүк үөрэҥи бүтэрэн инженер механик идэтин ылан, билигин Саҥаарга олорор, үлэлиир А.А.Чичигинарова, С.И.Пономарева буолан үлэлээбиппит. Экспедиторынан араас кэмнэргэ Л.И.Гуляева, С.П.Матвеева үлэлээбиппит. Техникынан хас да сый Е.П.Тимофеев таһаарылаахтык үлэлээбитэ, кэлин сибээс арахсытыгар атын үлэсэ барбыта. Доставкага М.М.Феофанова билиннэ диэри үтүө суобастаахтык үлэлиир. Бары хасты да оҕолоох, ыал ийэлэрэ, эбээлэрэ буоллулар.

Оччолорго билигин "СТ-2М" диэн буквопечатающий, ленточнай аппаратаҥан үлэлиир этибит. Кэлин автоматическай рулоннай сибээскэ кириэммит үлэлииргэ чэпэки буолбута. Союз, республика, оройуон кииннэригэр быһа тахсар буобуппун. СССТА матырыйаалларын циркулярынан абыайах мүнүүтэнэн ылар кыахтаммыппыт. 1982 сылтан сабалаан улуус хас да тэрилтэ абонентскай телеграфка кирибитэ — военкомат, банк, РКЦ, сбербанк, комбанк, райстат. Сибээспит ити курдук

кэҥээн испитэ. Тэрилтэлэр отчуоттарын, информацияларын телеграф нөҥүө биэрэр этилэр, ол иһигэр метеостанция эмиз. Үлэ элбэх буолара.

Бырааһынньыктарга, ордух Саҥа дьылга, 1 Маайга, Октябкка элбэх эбэрдэ телеграммалар нэһилиэһиһэттэн, тэрилтэлэртэн кириэр этилэр. Сибээс бары отделениеларыгар араас кэлсэтиилэр телефонун нөҥүө ытыллар этилэр. Аны Союзка, республикага, оройуоннарга ытыллар быыбардар эмиз биһиги кыттылаах буолаллара, онно бэлэмниини үлэ эрдэттэн барара. Итиннэ биһиги телеграфистарбыт, техниктарбыт, электротехниктарбыт күнүстэри-түүнүстэри эппиэттээх үлэни толорор этилэр.

1990 сый кэиниттэн, телеграф саҥа аппаратураларынан солбуллан, тупсарыллан испитэ. Сыл айыы Центральнай телеграфка телеграфисткага семинар ытыллар. Отдел иһинэн техническай үөрэхтээһин ытыллар, саҥаны тута олоххо киллэрэбит, билибитин кэнэтэрбит.

Оччолорго социалистическай куорталаһы оройуоннарынан, отделларынан күүскэ барар этэ. Бэриллибит былааммытын мэлдьи аһара толорорбут. Былаанна эрэ буолбакка үксүн брак суох буолуутугар үлэлээбиппит.

Өр сылларга сибээс бастагы сүһүөх партийнай тэрилтэтигэр секретардаабыт М.П.Аманатова, комсомольскай тэрилтэ секретара Гоголева үлэниһэр, ыччаттары кытта ыкса сибээстээхтик үлэлиилэрэ. Отделлар араас дьаһалларга, спортивнай кураһтанилларга, самодеятельноска, субботниктарга актыыбынайдык кытталлара.

Мин улууһум сибээһигэр 28 сый, ол иһигэр 20 сый старшай телеграфистканан үлэлээн бэйэм сэмэй кылааппын киллэрбиппинэн кээн туттабын. 1959 сылга коммунистическай үлэ ударнига буолбутум. Үлэбэр үрдүк көрдөрүүм, хаачыстыбалаах үлэм иһин ПТУС, обком профсоюзун ССКП райкомун бюротугар, Райисполком хас да бочуотунай



грамоталарынан наһараадалаабытым. 1975 сылга IX-с пятилетка кыайылыаага эһагынан наһараадалаабытым, 1986 сылга XI-с пятилетка кыайылыаага буолбутум. 1987 сыллаахха үлэсэ үрдүк көрдөрүүм Октяб революциятын 70 сылынан үбүлүйүнэй дипломуна, оройуон махтал суругунан, грамоталарынан бэлэстэммитим.

1995 сыллаахтан пенсияга тахсан сынныалаһа олоробун.

Түгэниэн туһанан "Сахателеком" коллективин, инженернай-техническай үлэниһэр, уунуук биригэ үлэлээбит коллегаларын республикабыт сибээһин 100 сыллаах үбүлүйдээх дататынан истинник эбэрдэлиһин! Баһарабын үлэниһтигэр өссө ордух ситиһиллэри, ыстаал доруобуйаны, дьиз кэргэннэ дьолу-соргуну!

А.И. МОНАСТЫРЕВА,
сибээс ветерана.

Хаартыскага: тураллар (ханастан) А.С. Александрова, З.М. Неустроева, А.И. Монастырева, Т.В. Соловьева, олороллор—М.С. Седалищева, А.Г. Кириллин, Т.С. Петрова.

СИБЭЭС КЭНГЭЭН, САЙДАН ИҔЭР

Инженернай-техническай үлэниһтигэр диэн бу орто социальнай уонна үрдүк техническай үөрэхтээх, норуот бары хаһаайыстыбатын үчүгэй хаачыстыбалаах сибээс бары көрүнгүнэн хаачыйар уонна сайыннаран кэнэтэр иһэр дьон.

Сибээс, научнай техника сайдыытын тэтимин кытта тэҥнэ, олус түргэнник иһин диэки баран иһэр. Ону биһиги сыллар аһыыларыттан ханнык аппаратуралар үлэлээк ааспыттарыттан көрүөлүтүн сеп.

1960 с. "ОКС" диэн бири каналлаах ламповай телефоннай систиэмэ баара. Итинэн Дьокуускай кытары бири эрэ киһи кэлсэтэр кыахтаага. 1963 с. "В-3" диэн үс каналлаах ламповай систиэмэ баар буолбута. Бири бириэмэсэ үс киһи тэнинэн кэлсэтэрэ. 1966 с. полупроводниковой "В-3-3" диэн үс каналлаах систиэмэ кирибитэ. Итинэн кэлин сылын айыы сыһаа араас саҥаттан саҥа аппаратуралар кэлэн испиттара.

1960 сыллаахтан нэһилиэһиһэлээх пууннары радиолааһын күүскэ ытыллыбыта. Ол курдук, "ТУ-100" усилителтэн сабалаан ТУ-600, УПВ-1,25 усилителлэр оройуон киинигэр, радиоузелга монтаҥтанан үлэлээбиттэрэ. Телеграфнай сибээс саҥа уплотнение систиэмэтэ кэнэтээһин айыы тэҥнэ эмиз элбэх каналлаах "ТТ-5", "ТТ-6", "ТТ-12" диэн систиэмэлэринэн үлэлээн "СТ" телеграфнай аппаратура элбээн, телеграмманы иһинэн биэри тохтотуллан, автоматынан бэриллэр буолбута.

1966 с. "В-12-2" ламповай 12 каналлаах систиэмэ үлэсэ кирибитэ. Полуавтоматика—6 каналынан Дьокуускайга коммутортан холбонон тахсыы ситиһилибитэ.

1960—1969 сылларга УП старшай электромеханигынан Монастырев Егор Егорович үлэлээбитэ. 1971 с. Чурапчыга кординатнай автомат "АТС" үлэсэ кирибитэ. 1969—1979 сс. УП старшай электромеханигынан Соловьева Татьяна Васильевна үлэлээбитэ. 1977 сылга диэри Хаандыга, Ытык Күөл сибээһин эмиз көрөн-истэн олорбута. 1980 с. "ОВ-12-3" Дьокуускай—Чурапчы 12 каналлаах систиэмэ таһыллыбыта. Онон Дьокуускай кытта сибээс тосту тупсубута.

1980 с. "АОН" диэн электроннай аппаратура үлэлээн нэһилиэһиһэ бэйэтэ дойду араас муунугун кытта кэлсэтэр кыахтаммыта. Оройуон киинин кытта тэҥнэ сый айыы нэһилиэкс сибээһэ саҥа кординатан АТС-тан, кэнээн, улаатан испиттара.

1979—1983 сылларга стар-

шай электромеханигынан Попова Агафья Константиновна үлэлээбитэ. Киһи орто оскуоланы бүтэрэн баран телеграфисткаабыта, онтон Ташкенаагы сибээс институтун бүтэрэн үлэли кэлбитэ. 1983 сыллаахтан бу күнгэ диэри старшай электромеханигынан Пестерева Дария Николаевна үлэли сыйдыар. 30 сый стажтаах. 1995 с. киһиэхэ "Саха Республикатын сибээһин үтүөлэ" үлэниһэ" аат инэррилибитэ.

1980—2000 сылларга биһиги оройуонмут инженернай-техническай кадрьан биллардик бөөрөгөөбүтэ. Бу сылларга нэһилиэһиһэ элбэх каналлаах систиэмэлэр, АТС-тар монтаҥтарын иһэлэн-сабалаан ытыллыга, онорууга Г.П. Васильев, Н.Н. Филиппов сыралаахтык үлэлээбиттэрэ.

2000 сылга АТС-ЭЛКОМ электроннай систиэмэ таһыллан үлэсэ киллэриллэ. Маһна Санкт-Петербург куораттан курсу бүтэрэн кэлбит Саввин Г.В., Васильев Г.П. үлэли сыйдыаллар.

Т.В.СОЛОВЬЕВА.



Хаартыскага: "Сахателеком" Чурапчытаагы филиалын коллектива.

КИЭН ТУТТА АХТАБЫН

ва атын оройуонга баран, М.С.Седалищева кирибитэ. Икки кыра коммутатор баара, иһилин буолан олорорбут, аһаны-погоданы түүнүн куоракка биһиги биэрэр этибит. Икки сый курдук буолан баран В.В.Маслов атын оройуонна үлэли барбыта. Киһи оннугар С.И.Иванов диэн нуучча киһитэ кэлбитэ, ити 1962 сылга этэ. Иванов сибээс үлэниһтигэр ханнык баһараат отделга үлэлиир буолуохтааххыт диэн принциптан миигин телеграфистканан ыппыта. Оччолорго телеграфистарынан П.С.Старостина, И.И.Монастырева уонка аһыах бириэмэсэ Владимир диэн нуучча киһитэ итинэн мин буолан үлэлээбиппит. Кэлин, сылын өйдөөбөппүн, А.И.Монастырева кэлбитэ. 1971 сылга начальнигынан С.И.Кулагин аһаммыта. Мин ити сый телефонистканан телефонкаба төттөрү кирибитим. Ол үлэли сыйдыан 1962 сылга "За достигнутые трудовые успехи освоение второй профессии телеграфистки" диэн махтал суругунан уонна 20 солкуобай харчынан наһараадалаабытым. Онно наһаа үөрбүппүн өйдүүбүн. Онтон кэлин "выбор обслуживания" үчүгэйдик аастабына, "За достигнутые трудовые успехи", "За высокие производственные показатели" эһин диэн 10-15 солкуобай бириэмийэ, махтал суруктары, бочуотунай грамоталары биэрэр этилэр. Оччолорго биһиги эдэр буолан кумааһытыгар очо наадыбат да этибит, ката харчытыгар үөрэрбит, ити сии элбэх курдук буолара. Онтон кэлин сибээс кэнээн үлэниһи бөөө кириэн, сүрдээх иһэлээхтик, эһэлээхтик 1987 сылга пенсияга тахсыахпар диэри үлэлээбитим. Сибээскэ наһаа себулээн, таптаан үлэли сыйдыбытым, ол сылларьынан биһиги киэн туттабын уонна аһыаа, аһа саныбын.

А.С.АЛЕКСАНДРОВА.

Саха Республикатын Суверенитетын 10 сылыгар

Дьокуускайга суверенитет күнүн бырааһынныыга

Балаан ыйын 26 күнүттэн дьоллоох Дьокуускай куорат доҕуур туонатыгар "Үйүлэр алтыһыларынгар улуус-куоракка" дигэн ааттаммыт тыа сириг табаары ончоччуларын быыстатка-дьаарбанката куорат олохтоохторун тобуорутта. Манна 32 Сахабыт сириг 32 улуустарыттан куораттарыттан 450 араас көрүгүһээк хаһайыстыбалар 1,5 тыһ. кэрингэ үлэһиттэрэ кыттыны ыллылар. Төһө да көсөөт тыаллаах, былыттаах тымныы күнүнү күнүр турдаллар, тыа сириг дьон-сэргэте куорат хас да болуоссатынан тарҕанан дьаарбанкаларын онтон мөһөйдөппөккө ыттылар. Дьаарбанка түмүгүн хаһыат аасыт нүмэригэр көпсөзбүлүт, онон билигин уус-уран самодеятельность концернын итинээс уран тарбахтаахтар, быыстаткаларын тустарынан сырдаттахтыт.

УЛУУ ТУЙМААДА ЗБЭ ХОТУННА ЫЛЛАМ ЫРЫАҤЫТТАР, ХОМОБОЙ ХОНООННУТТАР!

Балаан ыйын 26 күнүгэр, Догордоһуу болуоссатыгар билигин сэргэ аммалар, хаһаластар, наһнар, уус-алданнар, таатталар уонна горнайдар быыстатка-дьаарбанкаларын юмугэр, сарсыарда 10 чаастан саралаан аан бастагынан Нам улуунун уус-уран самодеятельностьынан концерто тобо турдубула. В.Зырянов курдук улахан композитордаах буоланнар, кыргыттарын ансамбллара куоластарынан арааскыта олус табыллыбыт, ийи ийиттэр иэс олоруон курдук үчүгэй ырыалардаах, таһастара-салтара даҕаны көрүөхтөн кэрэ. Нам канчы кыргыттарын аныгы моделлара дьон хараарын алыбын ылда. Кирилл кэнилэригэр билигин улууспут концертаата.

Бу күн республика ырыаны айданчыларын түмэр ассоциация конференцията сарсыарда 10 чаастан "Холбос" хонтуоратын актовай саалатыгар буолбута. Онно билигин улуустан П.Ф.Кобельянов, С.А.Константинова, А.Е.Барашкова, Н.М.Сибиряков уонна мин сырыгыбыт. Конференцияда Ил Түмэн депутата А.Гольдман кыттыны ылбыта, сурун дакылааты А.Варламова огорбута итинээс А.Алексеев, В.Корякин, В.Заболоцкий, А.Семенов тыл эппиттэрэ. Улуус айар түмсүүтүн аатыттан мин бэйэм көрүүлөрүн эттим. Оттон улууспут концертыгар кытаары, конференцияттан көнүлүстэн, Догордоһуу болуоссатыгар кэлбиппит. Култура кыргытара өрө экирэхтэ сылдылар. Бир автобустара кэлбэг буолбут, иньэс тынан Чуралчыттан "Күөрэгэйдэр", Болтоноттон "Чуораҕы" дигэн дьахталлар ансамбллара уонна тэрийсигэ үлэ-лэһиктээх култура управлениетын специалистара В.П.Герасимов, А.Т.Аммосова уо.д.а. транспора суох буолан хаалбыттар. Икки УАЗ массынэбэит Чуралчыга уот баран сарсыарда 8 чааска диэри запровадкамакка, тардыллыбыттар. Онон, били 12 чаастан буолуохтаах концертыгар "Көлүкээннээри" кытары үөһэ ааттаммыт самодеятельнай композитордарыт эр баар буолулар. Дирик курдук түмсүүлэх нэһилээк народнай хора, Хагылыттан Розалия, Дмитрий Поповтар салайар "Кустук" уолаттарын ансам-

бллара айданнан иһэр үлүлэр дигэн буолла.

Наһнар бүтэллэрин кыгары концерптын сабалаатыбыт. Сал сараттан салҕанан уаһыктарбыт бири-бир саккыраһан кэлэнэр, сорохтор концертка кыл мүлчү киридилэр. Оттон Диринтан, Хагылыттан кэтэспит дьоммут народнай хор, уолаттар ансамбллара, Н.Саввин хойутаан тинийэн бараннар, курааһах төһүөхтээбэр, Таатта уонна Мэнэ-Ханалас концертарын кэнииттэн ыллы табыстылар. Улууспут самодеятельность дьонугар хайдах сыйһаннаада көстөн табыстаа ити... Республикабыт улахан бырааһынныыгар ааттааһын кыттыны ыла кэлбит ырыаһыттарбыт улаханчык хомойон, сүөн түһэн төһүнүлэр.

Кизһэти Опера уонна балет театрыгар 1997-1998 сс. конкурстар уонна фестиваллар лауреаттара, сыллата ытыллар эстраднай фестиваль үрүг көмүс бэлэтин хаһаайытара кыттылаах "Сага ырыа" дигэн улахан концерт тэрийиннэ. Оттон Кулаковскай аатынан култура дьаарбаһыгар республика 47 мелодистарын концерта буолла, онно билигинтэн алта мелодистыт кыттынылар.

Балаан ыйын 27 күнүгэр СР государственнай суверенитетын туһунан Декларация ылыныллыбыта 10 сылык туолуутугар аналаах СР Президеңэ, Правительствота уонна Ил Түмэн общественноһы кытары холбоһуктаах мунньахтара П.А.Ойуунускай аатынан саха академическай драматическай театрыгар сарсыарда 11 чаастан буолла. Кизһэ 6 чаастан опера уонна балет театрыгар "Сахам сирэ барахсан" дигэн искусство мастардарын концерта буолла. Онно "Алмазы Якутии" ого государственнай балетын театра, Болгарияга ытыллыбыт норуоттар икки ардыларынааһы "Билиги 21-с үйэ туһугар" фестиваль лауреата Миркэйдэри "Соловушка" ого музыкальной-хоровой оокулатта, "Варна сайына" дигэн Болгария буолбут фестиваль лауреатынан буолбут Нерюнгри куорат талааннаахтара кытыннылар. А.С.Пушкин аатынан Нуучча академическай драмтеатрыгар "Саха сириг олоһо ылыныллар уонна үнүкүүлүлэр" дигэн улахан түһүлгэ буолла. Оттон эмиэ бу күн Кулаковскай аатынан култура дьа-

арбаһыгар композитордар уонна мелодистар гала-концерта ытылынна, онно билигинтэн Анна Барашкова кытынна.

Кизһэ 5 чаастан СР государственнай суверенитета ылыныллыбыта 10 сыла туолуутугар аналаах норуот улахан бырааһынныыга сабалаанна. Бастаан Ленин болуоссатыгар хоһоон аабаанчылар уонна ырыаһыттар конкурстара, Марат болуоссатыгар Умуллубат уокка еонкторы ууруу буолла. Оттон Орджоникидзе аатынан болуоссака С.Р.Президеңэ М.Е.Николаевы кытары норуот көрсүһүүтэ Ленин болуоссатынан ларадтаан кэллэнтэн сабалаанна.

СР былаахтарын куоракка түлүт колонналар итинээс мотоциклистар кортектара президент массынэбатын арыаллаан арыллылар. Сибээки дьөрбөлөрүн, шөрдөрү тутан турар сахалыы таһастаах коллективтар икки өттүнэн сэлэһи тураннар, үлүн көрдүөр огорон, болуоссат ортотугар үрдэлгэ диэри уруйдаан-айхаллаан көрүстүлэр. Михаил Ефимовичи арыалааччылар ортолоругар бааллар: Президент уонна Правительство аппаратын салаааччы И.С.Снегов, култура министр А.С.Борисов, Госдума депутата В.Басильев уо.д.а. Кириллэри үрдэлгэ национальной общиналар туустаах килиэбинэн уонна ырыанан-тойугунан көрүстүлэр. Дьэ, ол кэнигинтэн кизһэ 8 чаас аһыар диэри бары улуустар, куораттар, самодеятельностарын улахан концерта буолла. Манна билиги улуустан Дмитрий Полов салайар "Кустук" дигэн уолаттарын ансамбл уонна мин чабырдах аадаммын кытынныбыт. Государственной цирк коллектива концерты түмүктүүрүн кытары фейерверк уолсай өөрүүнү-көтүүн өссө үрдэттэ-күүрэттэ. Түүн хойукка дылы үнхүү-битин оройуттан тардылынна.

УРАН ТАРБАХТААХТАР БЫЫСТАПКАЛАРА

Ого саас Дьаарбаһын ийигэр уран тарбахтаахтар быыстаткаларга буолла. Манна билиги улуустан норуот мастардара: А.Ноговицина, Ким Колесов, Павел Варламов итинээс бастын-чулуу туоскуттарбыт, сөрүөһүттэрбит, Чуралчы сэл. "ЧП Васильев" тэриэтэ кытыннылар. Атын улуустартан, Бүлүүлэр кылан, сизлээн гобеленнары, сөрүөлэри,

көстөстөрү онорууну баһылаабыттар. Уус-Алдан уран тарбахтаахтарынан туостан оноруктара кинини сөхтөрдө. Оттон хаһаластар талахтан кэбэн дигэ тоһору тэрилин огорон адалбыттар. Мас иһити-хоһуоһу онорууга бары улуус мастардара дэһигтэр эбиттэр.

Дьэ бу курдук суверенитет бырааһынныыга үс-түүрт күнү быһа ытылынна. Икки күнү быһа болуоссаттар ахсын кизһэ хойукка диэри концертар буоллулар. Онно улуустартан кэлбит делегациялар сүүрэ сылдыан талааннарын кытыннарарга дьулуустулар, улуустарын аатын ааттатаргына көхтөөхтүк кытыннылар. Арай билиги улууспут үлэхтээх концердын сирэ-халты дайбаат, кэлбитинээбэр сымдамчык дойдулаата. Саатар айанын ороскуотун сабынаргына хас болуоссат, хас театр аайы буолар концертарга аньыйан, атын улуустар тэһиригэр нарылыччы-насыкыны сылдыан кэлбит буолбатарын! Билиэтигэртинэн туюх да ордуга суох ырыаһыттар-үнүкүүһүттэр сценада тахсан аҕай биэрдилэр. Аны улуустарын экономической-социальной сайдыытын сырдатар буклеттары атыттар дьэрэличчи-дьэрэгичи онорон аҕалан, бар дьон көрүүтүгэр туруортаабыттар. Билиги төһө эмэ кэһиликтэрбитин, ыалларбытын бэлэмнээн киллэрэн баран, бу өттүгэр эмиэ кэһээн биэрбиппит, улууспутун сырдаткы оноруллубатах. Олохтоох телестудияттан бири да киһи кирибэтэх, атын улуустар билиги лавильоннарытын сүрдээһин уһуллулар, бастын-үчүгэй өрүттэрин барытын сүһэн үтүктэн ылалара буолуо. Улуус дьаһалтата ийикитин анардас тыа эрэ хаһаайыстыбатыгар охтубакка, култураба, уолсай тэрээһингэ эмиэ болломтотун ууран, тэһигэ тутан дьаһанарыгар бабарыам этэ. Төһөөөх үгүс талааннар мантан оустарыы ылаларын өйдүүхкэ уонна улахан түһүлгэлэргэ улуус аата-суола бары өттүнэн ийиллэригэр кыһаллыахха. Сүүһүнэн киһи кыттар түһүлгэтин хойгөлүүр, тэрээһин үлэтигэр болломто уурбат буолар төрүт табыллыбат.

Мария ГЕРАСИМОВА,
хаһыат общественной
корреспондента.

ТЫЛЫ ҮӨРЭТИИ ФОРУМА

Саха сириг бары норуоттарын төрөөбүт тылларын чөлүгэр түбэрэн, туттулар эйгэлэрин кэһэтэр, култураларын сайыннарар, омук быһыытынан уратыларын арааһанчылыыр багалара күүһүлэр. Ол да иһин национальной оокула Концепцията, СР суверенитетын туһунан Декларация уонна тыл сокуона ылыныллыбыттар. Олох төрдүттэн уларытар кэмигэр, киһи аймах өйө-санаата, биликтэ-көрүүтэ тэһимнээхтик сайдар. Билиэкс төрөөбүт тылга тирээһин, хас да омук тылын баһылааһын билигин кэм ирдэбиллэни буолла. Балаан ыйын 23-25 күнноригэр Дьоккуускайга нуучча, омук итинээс саха тылларын үөрэтэр учууталлар түмсүүлэрэ, республикатааһы аналитической форум буолан ааста. Москвадан Норуоттар догдордоһууларын Россиятааһы университетин профессор В.В.Воробьев, филологической үөрэхтээһин Киинин сибээдиссэйэ, профессор Е.А.Быстрова, "Еврооокуола" дигэн научнай-информационнай Киин генеральной директора, проф-

ессор В.В.Сафорова уонна МГЛУ омук тылыгар үөрэтии методикатын доцена Н.В.Корекосцева кэлэн лекция ааһан, үс күн устата тэһигэ үлэлэһэн санааларын үлэлэһинилэр, төөрт-сэкини үлэтин салайдылар.

Форум саха, нуучча уонна омук тылларын биригэ сибээстээн үөрэтии күүскэ кириэхтээһин, онон үөрэх базовой былаанын, программатын, үөрэтии методикатын биригэ тутан, санаалыы көрүлүөхтээһин, тыл искусствотыгар үөрэтиигэ компьютери кизгичи туһаныа ирдэһинэн сана педагогической кадрдарын бэлэмнээһин соруға турарын ылда. Онно республикада тыл политикатын салайыы сокуона ситиэ суога, тылы үөрэтии программатын туһунан киригичи иһитинэрэн-биллэрэн иһэр кыаллыбата, саха тылын үөрэтиигэ үөрэтэр-методическай комплект итабэһэ тусла бэлэтиэнээ. Үгүс өрүттээк кизгэ кэһэтии кэнииттэн "Оокуолаба тылы үөрэтии Концепциятын ылыныбыт уонна СР Правительствотин, Ил Түмэни, Үөрэх мин-

Культурнай олох сонуннара

истерствоһын, СГУ-ну, бары үөрэхтэһингэ сыйһаннаах тэһилтэлэри бу форум Концепцията олоххо кириригэр чоһуу туһулаан туран, эбээһинээстэтибит. Тыһынан үөрэтии республикатааһы Сэбиэтин тэһиэн, үлэ хайдах ытыллан олоххо кириэн ээрэһин тутта сырдатан иһэригэр соруқ туруорулуна. Форум үлэтигэр билиги улуустан эбис учуутал, ол иһигэр, саха тылын учууталлара: Ф.Н.Болдоская, М.Е.Филиппова, А.Ф.Ноговицина, нуучча тылын учууталлара: М.Н.Керемасова, Л.Е.Кирилина, А.П.Федорова, омук тылын учууталлара: М.А.Манасытова, А.И.Александрова, уонна төөрт үөрэнээччи, араатардар республикатааһы күрэхтэрин кыһаһылаахтара: В.Кирилина, С.Ноев, С.Федорова уонна В.Башарин кыттыны ылдылар. Овоһорбут үс омук тылын тыл этэн улахан сэнээһини ылдылар. Ф.Н.Болдоскал "Хаар-саха дууһата" дигэн мастар-уруога үрдүктүк сыһаналанна. Түмүккэ ордуқ талаарылаахтык үлэһир учууталларга, ол иһигэр билиги улуустан

М.Е.Филиппова уонна Ф.Н.Болдоскаяга, СР Үөрэһин министрствоһын наһараадалара үөрүүлээх быһыыга-майгыга туттарылынылар.

Хаһа да омук тылыгар олобун, културатын генетическай утаба сылдыар. Төрөөбүт тыла суох норуот уратытын сүтэрэр. Үөрэнээччи төрөөбүт тылыннан ырытар-толкуйдуур дьөбүра, өйө-санаата сайыннарына эрэ, аһар кыаба аһыллар, тыл културатын баһылыыр. Маны сэлкө өйдөөн, төрөппүттэр оговутугар олох кыра сааһыттан ийэ тылыгар таптады ийитин, ого буукубаны билэн ааба үөрэнээ даҕаны, сахалыы элбэхтик ааһарыгар уһуйун, оччого өйө-санаата тобуллабас, тыла-өһө сайдылаах буолуо, хаһа да омук тылыттан ийикэ, ситиһинээхтик үөрэнээ, араас култура диктитин арыһыа, сайдыа-үүнүө.

Мария ФИЛИПОВА,
Форум кыттылааһа,
хаһыат общ. корр.